

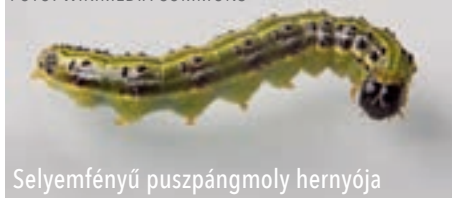
A KLÍMAVÉSZHELYZET KERTJEI 2.

A szeszélyesebbé váló időjárás egyre inkább próbára teszi érdeinket, kerti növényeinket. A küszködő, legyengült állapotú növények pedig – ugyanúgy, mint ahogy mi, emberek is – könnyebben áldozatul eshetnek a kártevők, kórokozók támadásainak, ráadásul a felmelegedés, globalizáció miatt újabb és újabb kártevők jelennek meg. Tervezőként egyre nagyobb gondban vagyok, hiszen a telepítésre nyugodt szívvel javasolható fásszárúak listája az utóbbi húsz évben látványosan csökkent. Mit tehetünk?

Legyengült növények, új kártevők, több betegség

2011 végétől rohamozza hazánkban a bukuszusokat a puszpángiloncaként is ismert selyemfényű puszpángmoly, a korábban vé-

FOTÓ: WIKIMEDIA COMMONS

Selyemfényű puszpángmoly hernyója

Boróka-díszbogár, a tuják réme

dettséget is élvező boróka-díszbogár pedig kerti közellenséggé vált. Kertjeinkből majdnem teljesen eltűntek a puszpángok, tömegesen pusztulnak a tuják, hamisciprusok, és a sornak várhatóan nincs vége...

MÉGIS MIT TEHETÜNK A BETEGSÉGEK, KÁRTEVŐK ELLEN?

Hosszú távon természetesen az első és legfontosabb, hogy a kiváltó okokat kezeljük.

- A középtávon leghatékonyabb eszköztár telepítéskor áll rendelkezésünkre. Mivel az egészséges, erős növény jobban ellenáll a betegségeknek, kártevőknek, nagyon fontos a **terület adottságainak megfelelő fajok, fajták** alkalmazása. Ne erőltessük például erősen meszes talajon a liliumfák, japán juharok, tulipánfák, vagy a kontinentális éghajlatú alföldi területen a légszárasságot, nyári forróságot és téli hideget rosszul viselő növények telepítését. Egy jó ízléssel kialakított, „közönségesebb”, de egészséges növényekkel beültetett kert mindig szebb, mint az, amelyben

TAPASZTALAT

Mi egy darabig tartottunk a szőlőtől a gombás betegségek miatt, de próbát tettünk az ellenállóknak jelölt 'Pölskei muskotály' és 'Nero' fajtákkal. Az eredmény igen meggyőzőnek bizonyult: egyszeri tavaszi lemosópermetezés mellett egy évtizede gyakorlatilag lisztharmat- és peronoszpóra-mentesek, és igen finom gyümölcssel örvendeztetnek meg. Most ősszel új, többfajta betegséggel szemben is rezisztens almafajtákat telepítettünk (pl. 'Cordelia', 'Rosmerta'), újra bizalmat szavazva a magyar nemesítőknél.

A fentiek érvényesek a dísznövényekre is. Általában lemondok a betegségekre, kártevőkre fogékony fajokról, fajtákról, vagy csak kis számban alkalmazok ilyeneket. Ritkán használom például a számomra kedves, de a levéltetűk kedvencének számító labdarózsát, a könnyen pajzstetvesedő kecskerágókat, gömbszivarfát. Inkább ellenállóbb fajokat, fajtákat keresek: ha például magas őszirózsát kell alkalmaznom, inkább a mirigyes őszirózsát választom (*Aster novae-angliae*) a kopasz (*Aster novi-belgii*) helyett.

A mirigyes őszirózsza egyik szép és lisztharmat-ellenállóbb, magas fajtája, ami a méheket is vonzza: a 'Purple Dome'

a könyvekben gyönyörűen mutató, de nálunk beteges, az életükért küzdő növények senyednek.

- A **jó kondícióban tartás** eszközei között a jó minőségű termőtalaj megóvása, a talajélet megőrzése kiemelten fontos. Rendszeresen használjunk komposztot, szerves trágyát! Szükség szerinti öntözzünk, de ne locsoljuk túl a növényeket. A kedvező mikroklíma kialakításával segíthetünk: összeültetések, vízfelületek alkalmazásával, a burkolatok arányának minimalizálásával.

Jól példázza az erőnlét fontosságát a tuják elkeseredett harca a borókadíszbogarral szemben, ahol csak egyet tehetünk növényeink megmentésére, ellátjuk őket minden jóval (trágyázzuk, locsoljuk őket), hogy jó erőben legyenek, és így gyantájukkal megölhessék a betolakodókat.

- Ültessünk hasznos **rovarokat csalogató** és a **madarak számára ehető termésű növényeket!**

Helyezzünk el rovar- és **madáritatót** a kertben! Ezzel elősegítjük az énekesmadarak megtelepedését, amelyek rengeteg kártékony rovartól szabadítják meg kertünket. Minél változatosabb a kert élővilága, annál jobb!

FOTÓ: ALSÓTEKERESI FAISKOLA

A haszon- és dísznövények esetében is vannak kifejezetten betegségeellenállóbb fajták. Mielőtt ültetnek, ezekről feltétlenül tájékozódjanak, a ráfordított idő sokszorosan megtérül később!

A jövő szempontjából ígéretes Vállus-berkenye Székesfehérváron, ősszel

Tilia tomentosa 'Sisi' – egy ígéretes magyar fajta

- **Ha már itt a baj**, védekezzünk lehetőleg biogazdálkodásban is engedélyezett szerekekkel. Néhány, nálam bevált ötletet osztok meg. Az ausztriai Tulln mellett található Die Garten Tulln nevű hatalmas bemutató kert,

ahol csak az eddig leírt alapelvek szerint, és „bio” növényvédő szerekekkel kezelik a növényeket, jó példája annak, hogy ez a felfogás a díszkertekben is működik. A puszpángilonca elleni védekezést ott a Topbuxus

Egy kert a sok közül Tullnban,
itt nyoma sincs kemikáliáknak

XenTari néven forgalmazott biológiai rovarölő szerre alapozzák. Hatóanyaga, a *Bacillus thuringiensis subspecies aizawai* spóráképzése során olyan kristályt hoz létre, ami bizonyos rovarokra mérgezően hat, és ahogy láttuk, kellő odafigyelés mellett a módszer hatékony. Reménykedhetünk, hogy az Ausztriában alkalmazott szerre Magyarországon is megkéri az engedélyt a gyártója, illetve, hogy hamarosan a kártevők természetes ellenségei is megjelennek.

A másik pozitív tapasztalatom az őszibarackkal kapcsolatos. Átlagos évben a tafrinás levelek rendszeres eltávolításával, kevés (de rendszeres) munkával permetezés nélkül is sikerül megfékezni ezt a gombás betegséget.

Energiafelhasználás a kertben

A globális felmelegedés csökkentése a légköri üvegházhatású gázok (szén-dioxid, metán, dinitrogén-oxid, HFC) megkötésével és ezek **kibocsátásának csökkentésével** érhető el. Utóbbira energia-felhasználásunkkal nagy hatással vagyunk. Most valószínűleg sokaknak a fosszilis tüzelőanyagokról az alternatív energiaforrásokra való áttérés jut eszébe. Valóban, a tűz felfedezése óta a történelem legnagyobb energetikai átállásának közepén vagyunk, a szél-, nap- és geotermikus energia széles körű használata igen fontos eszközök. Azonban nem csak az a lényeges, hogy miből nyerjük az energiát, inkább az, hogy mennyit és mire

használunk. Minden tekintetben a pazarlás elkerülése a célravezető, legyen szó fűtésről, hűtésről, utazásról, evésről, vagy épp a kertünkről.

Hasznos tanácsok építésnél

- A terepalakítás során törekedjünk a minél kisebb földmunkára és földtömeg-egyensúlyra (vagyis a bevágások és feltöl-

tések egyenlítés ki egymást), ezzel rengeteg fölösleges szállítástól mentesíthetjük környezetünket és pénztárcánkat.

- Az élő föld hatalmas érték, az építkezés során mentsük meg, tároljuk szakszerűen és használjuk föl később a kert kialakításánál.
- Nagy tévhit, hogy csak a „sötétbarna és messziről jött” föld ér valamit! Gyakran megtörténik, hogy egy terület komposzt,

Egy jó ízléssel kialakított, „közönségesebb”, de egészséges növényekkel beültetett kert mindig szebb, mint amelyben senyvednek a különlegességek

szerves trágya bedolgozásával, kis energiával és pénzügyi ráfordítással kiválóan alkalmassá válna a növénytelepítésre, de a kerttulajdonos ehelyett – mert a szomszéd, az anyós, a barátnő, a fuvaros azt mondta – egy újonnan épülő szupermarket, gyár helyéről összetolt, agyonműtrágyázott, sókkal feldúsult, szerkezet nélküli, minimális talajérettel bíró, kőmentes, de valójában gyatra földre költ el rengeteg pénzt.

A fákat, cserjéket, élőléket nem zavarja, ha a földben akad néhány kő vagy kavics (persze nem a gyepes területek magágy-előkészítésére gondolok), hiszen az nem mérgező, sőt számos szárazságtűrő növény, egyebek között a levendula, cipruska kifejezetten meghálálják, ha megfelelő arányban köves, kavicsos és levegős a talajuk.

- Energiafelhasználásunkat és saját időnket is kímélhetjük, ha intenzív és extenzív részleteket különítünk el építéskor a kertben. Fenntartás iránt igényesebb növényzetet csak a gyakrabban használt területekre, például a bejárat, terasz közelébe tervezzünk. Ha kisgyermek van a családban, bizonyosan élvezni fogja a természetközeli, számára izgalmasabb helyeket. Az én fiaim is rendre hátra vonultak el a kertbe, a hét feketefenyő alkotta kis fenyvesbe, ahol árnyékban, madárdal alatt vitathatták meg egy kőpadon barátaikkal az élet dolgait.

- Legyen minél több növény a kertben, és azok lehetőleg hazai természetóktól származzanak! Így nemcsak a szállítás terhei csökkennek, de várhatóan az elültetett fák is jobban fogják érezni magukat nálunk, hiszen nem biztos, hogy ugyanolyan jól vizsgázik a más adottságú területről idehozott holland vagy olasz áru.

- Lehetőleg minél kevesebb „gyártott” dolog legyen a kertben, inkább kerüljenek a természetes megoldások előtérbe! Meglepő, hogy a beton előállításához használt cement a víz után a második leggyakrabban használt anyag a földön, ami viszont igen jelentős mennyiségű üvegházhatású gáz (az éves mennyiség 5-6%-a) kibocsátásával jár.

- Használjuk újra az anyagokat! Mielőtt belevágunk a kertrendezésbe, érdemes számba venni, mink van: néhány bontott, régóta a padláson kallódó anyag újrahhasználásával nemcsak fenntarthatóbbá tesszük kertünket, hanem egyedivé is. A fotón látható, kidozásra ítélt csille például egy közeli bányászfaluból származik és egyedi, hangulatos dísz lett a kerti nappalinknak.

Lehetőleg helyi építőanyagokat használjunk. A Kínából ideszállított kő, a szibériai tajgáról kivágott borovi fenyő alkalmazá-

Régi bányászcsille, mint szentimentális kerti elem

és igen megnöveli kertünk ökológiai lábnyomát.

- Az építési hulladék egy része felhasználható útalapba, betonlapba. Nyugaton a nagyobb építkezéseknél speciális darológépekkel teszik alkalmassá a feltört betont, aszfaltot, téglát további felhasználásra. Sok helyen már nálunk is bérelhető betondaráló, -örölő gép.

- Fenntartható erdőgazdálkodásból származó, PEFC, FSC tanúsítással ellátott faanyagot vásároljunk!

- Ne használjunk a fenntartáshoz fölösleges energiát és spóroljunk a saját időnkkel is. Ha nagy a kert, nem kell mindenhol minden fűszálnak függőlegesen állnia. A kevésbé frekvenciált részeken nyírjuk kicsit ritkábban a fűvet, kevesebb épített elem legyen, és ilyen helyre ne munkai igényes növényeket telepítsünk.

- Komposztáljunk! Így megspórolható a zöldhulladék elszállítása és a vett komposzt odaszállítása.

- Árnyéki ágyásokban nem kell, sőt nem ajánlott az őszi lombot összegereblyézni, elvinni komposztálótelepre, hiszen az ide telepített növények is általában erdőből származnak, ezért igénylik a lombtakarást,

A jobb minőségű fűnyírók igen hatékonyan gyűjtik kaszáláskor a leveleket.

és az ezzel járó intenzív talajéletet, magas humusztartalmat.

- Fűnyíráskor a nyesedékekkel takarjuk a talajt a cserjék alatt! Gyakorlatilag így a felhasználás helyén történik meg a komposztálódás folyamata. Csak arra kell ügyelni, hogy ne terítsük a nedves kaszálékot túl vastagon, és néha magas nitrogéntartalmú szerves trágyát is juttassunk ki a területre.

- A gyepes területen is időt takaríthatunk meg, ha az őszi fűnyírás időpontját a lombhullás üteméhez (is) igazítjuk. A jobb minőségű fűnyírók ugyanis igen hatékonyan gyűjtik kaszáláskor a leveleket. Az összegyűjtött lomb és fűnyesedék szintén kerülhet a komposztra, vagy szórhatjuk a cserjék alá.

- Ellenálló, adott talaj- és éghajlati viszonyok közé való növények alkalmazásával csökkenthető a telepítés és a fenntartás energia- és pénzigénye is. Meszes, száraz területeken a korábban is említett, mészérzékeny japán juharok és liliomfák telepítését fájó szívvel mellőzve elkerülhető több köbméternyi földcsere savanyú tőzrege – melynek kitermelése igen komoly CO₂-kibocsátással jár –, és a későbbi párásítás, folyamatos visszasavanyítás is. A jó növényválasztásból eredő kevesebb vegyszerhasználat is nagyban tehermentesíti környezetünket, pénztárcánkat, illetve magunkat is, mivel kevesebb időnk megy rá.

Ghyczy Zsuzsa